

Ametiühendusline kuutiri

Ilmub iga 1. ja 15. kuupäeval.

3 oimetus: Lembitu t. nr. 4 lrt. 4. Telef. 3-77.

Talitus: Suur Profusmägi nr. 4. Telef. 3-61.

Adreß: Postkast Nr. 367, Tallinn.

Sellimishind: 6 kuud 60 mtk., 12 kuud 120 mtk.

Kuulutuste hinnad: 1 lehekülge 3000 marka,
1/2 lehek. 1600 mtk., 1/4 lehek. 850 mtk.

Nr. 12

15. augustil. 1925.

Nr. 12

Tööpuudus eelolewal talwel ja selle vastu wõitlemine.

Tööpuudus on nagu luupainaja, mis töö-
liisklassi üdi rammestab. Ta on jeda wän-
gem niisugusel maal, nagu Gesti, kus sotjiaal-
ne arusaamine nõrk ja tus ühistondlist tegu-
semist u h k u s e a s j a k s, „r a h w a l e ü l e -
j õ u k ä i w a t s“ toomats peetatse.

Wene ajal saadi niisugustest raskustest
hõlpsasti üle: ajalehtedel ei lubatud sellest kir-
jutada, nõndaajama oli sellest awalitult kõne-
leda keelatud. Nõnda elati umbkõttis, ei tea-
tud, misuguste raskustega töölistel wõidelda
on. — Gesti on „waba rahwariit“, meil neid
kõttendusi enam ei ole. Aga ometi elame
meiegi nagu umbkõttis: meie ametiajutused ei
oska otja leida, kuidas tööpuuduse juurust ja
tõtta tööliste armu fätte jaada. Ja et jee
meil ainult umbkõttidu teada on, wõiwad ko-
dandised fulemehed ja tagurkised tonkmannid
julgesti kinnitada, et meil tööpuudust ei olla,
waid ümberpöördukt: meil olla tööliste puu-
dus! Tunnistus on ta käepärast: Kõhtla õli-
kiwi kaewandus otstib töölisti, aga ei leia...
Ja kui lugu nõnda on, kuidas wõib siis töö-
puudusest kõnelda?

Meie ei taha uuesti lahtiseid ukfi sijsje-
mudma hakata, meie lugejad teawad küll, et
— hoolimata Kõhtla kaewanduse tööliste otsti-
misest — tööpuuduse tont juwel ja eriti tal-
wel Gesti töölisti kurnab. Mitte muidu ei
wõiks palk alatafa langeda, ifegi nendes wab-
rikutes, kus töölisti mõnikord juure wõetakse,
färbitakse palkafid! Kõui tööotfijate leegionid
nõnda suured ei oleks, ei wõiks töösturid pal-
kafid alatafa alla suruda!

Mullu talwel näis nii, nagu oleksid meie
riigimehed tööpuuduse hädaohust arusaama
hafanud. Olgugi, et meie majandusministrid
endiselt hoolimataks jäid, tuli küsimus riigi
majandusnõukogus kõne alla. Mõni, kes
meie sifemisi saamatusti dieti hinnata ei oska,
wõis nüüd arvata, et asi liikuma on pandud
ja et majandusnõukogu ometi mingisuguse
plaani walitfujele ette paneb. Wähemalt oleks

oodata wõinud, et ometi tööpuuduse vastu
kinnituse jeaduse teostamise juure ajutakse ja
et teid katjutaks leida, kuidas kogukonnad töö-
puuduse häda vastu peafsid wõitlema hakka-
ma. Aga ei midagi sellejarnast! Peale pik-
kade, wiljata arutuste, kus üks nõrgemana esi-
nes kui teine, luges härra J. Tõnisson oma
pikad resolutsioonid ette, mis vastu wõeti, ja
— sellega oli tööpuuduse küsimus majandus-
nõukogus lahendatud!!!

Härra Tõnisson kõneles nii belda „tuhän-
dest ja meel ühest asjast“, eelistades, kui meie
nii ja naa talitame, kui meie selle ja teise teo
lorda jaadame, siis, jah siis! meil tööpuudust
ei „oleks“... just nagu ära unustades, et meil
olew'a tööpuuduse vastu abi waja
on! Tegelikuks abiks ei juutnud majandus-
nõukogu mitte midagi soowitada. Ja waba-
riigi walitfjus ei ole muud teinud, kui pani
abiandmise 1. mail seisma, talupoja tarfufega
beldes: nüüd on muru roheline,
waata, kust leiad...

Nõnda jõuab sügise kätte ja talwe tuleb
peale, aga tööpuuduse vastu wõitlemises ei
ole riik, ei ole kogukonnad mitte kõrtgi liiku-
tanud. Muidugi mõeldakse jälle wana kõll-
fõnaga tulla: „Kes aga tööpuudust tule...“
Kuid — niisuguse laanetagusse tarfufega kau-
gele ei saa. On wiimane aeg, et arukamalt
waatama ja kaaluma hakata, mida teha. —
Just nagu wihuti sekkab haubandus-tööstus-
ministri koht kühi; just nagu ei oleks tööstuse
alal mitte midagi teha, just nagu oleks siin
kõik kõige paremas korras!

„Mingu tööta töölisted maale, ehk rännaku
wälja,“ nagu eelwiimane majandusminister
tööpuuduse vastu wõitlemise wajadusest üle
jai, ei tohiks ometi jäädawalt maksuats saada,
sest see tunnistab ju ainult sellest, et niisugusel
nõuandjal asjast arusaamine puudub! Kuid
— mis ütleb praegune majandusminister selle
kohta?
M. M a r t i n a.

Mõni sõna töökaitse järelevalve ametkonnast.

Töökaitse komisjarid meil on weneaegsete wabrikuinspektorite järeletulijad. Nimebus on loodud Wenes, Kezenski walitjuse ajal. Nimele siis, kui loodi tööministeerium, tundus tarwidus kohapealsetes ametnikkudes, kes täide jaadaks kohapeal ministeeriumi otsuseid ja walwaks töökaitsejeaduste täitmise järele. Endised wabrikuinspektorid, kes olid tööstuskaubandusministeeriumi ametnikud, jäid ka selle ministeeriumi juurde — neid kawatseti muuta puhttehnilisteks ametnikkudeks, kelle ülesandeks oleks ainult tööstuse tehniline järelewalwe. Nõuk funktsioonid, mis neil olid töökaitse juhtes, pidid üle minema töökaitse komisjonidele. Töökaitse komisjaride ülesannete kohta andis ajutine walitjus wälja määruse 11. juulist 1917. a. See määrus on aluseks wõetud ka meie töökaitse komisjaride institiudi loomisel, kuigi mitte punktipealselt.

Meie töökaitse komisjaride tegewuse alused ja sihtjooned on ettenähtud „Kiigi Teatajas“ nr. 8 — 1918. aastast.

Selle järele on töökaitse komisjaride ülesandeks: üldine töökaitse jeaduste ja eraldi töölise finnitusejeaduse täitmise järelewalwe, jeaduste rikkumise kohta protokolli tege mine ja nende järele kohtuotsuse järeleandamine, ettemõtjate poolt wäljaantawate sihemise korra määruste, tabelite täpsustamine hinnakirjade j. n. e. finnitamine, konfliktide lahendamine ettemõtjate ja töölise wahel, tööbörselele kaastöötamine, arwustiku teadete kogumine töö kohta jne.

Seda ajutise walitjuse määrust ei saa midugi täielikult lugeda, mispärast ka sageli arusaamatused ette tulewad, kas on töökaitse komisjaril õigus teatud tegewust awaldada, wõi mitte. Nii, näiteks, tõuseb küsimus, kas wõib töökaitse komisjar jätta finnitamata tühtidõ tabelit, kui temale paistab, et tabelis tähendatud tasu liialt wäikene on.

Wene wabrikute inspektoritele wäljaantud juhtnõõrid, mis ka meil makswad, seletawad, et inspektoril jeda õigus teha ei ole. Tema peab oma nime allakirjutama ainult selleks, et palgamaismisel ettemõtjal võimalik ei oleks omawoliliselt hindu muuta seletades, et hinnad teistjuga on tema poolt antud. Uus tabel ilma inspektori allkirjata ei oleks maksaw ja tööline wõiks nõuda oma palga wana tabeli järele, mis inspektori poolt allakirjutatud. Tekib küsimus, kas meie komisjaridel on samasugused õigused, wõi suuremad. Meil on wäljendatud see toiming sõnaga „finnitamine“. Näib esimese pilguga, et see termin töökaitse komisjarile rohkem woli annab. Kuid lähemalt asja juurdeldes, peab

siiski otsusele jõudma, et siin on tegemist sama mõiste halwasti tõlkimisega. Rahjaks ka käesolewal juhtumisel ei ole ajutine walitjus mõelnud töökaitse komisjari wõimu suurendada, waid tahtis temale üleanda ainult endist Wene wabriku-inspektori funktsiooni. Wastasel korral oleks tema jeda põhjalikku uuendust lähemalt jalgitanud arwändates, mis töökaitse komisjar oma hindamise aluseks peaks wõtma ju. Seda mitte arwändates ametnikule woli anda oma arwändamise järele toimetada — jee on ametnikule omawoli tarwitamiseks lubaandmine, mis õiguslikus riigis lubamata. Ja wõepoolest, ametnik wõib, kas wõi isiklikel põhjusel tabeli finnitamata jätta — tema tegumisi peale edasi kaewata ei saa, sest ei ole jeaduses ettenähtud ühtki põhjust, mis edasikaebtuse aluseks wõiks olla.

Wõiks ka tuua palju teisi näiteid, mis arusaamatusi wälja kutsuwad. Wõtame, kas wõi konfliktide lahendamise, mis üheks meie töökaitse komisjaride juuremaks ülesandeks on. Rahjaks ka nende kohta piirdub ajutise walitjuse määrus ainult paarirealise lausega. See on põhjuseks, mis tihti arusaamatusi wälja kutsub, kuna ei ole midagi määruses räägitud, kuidas komisjar peab jeda ülesannet täitma, misjuga õigused tal selle juures on jne. Sellepärast on meil tekkinud tarwidus uut jeaduse järele, mis täpselt ära määraks töökaitse järelewalwe ametkonna sihtjooned, täpselt üles loeks selle ametkonna ülesanded, wõimupiirid jne.

Wõib märgata kaks woolu inspektiooni sihi määramisel. Kuna üks wool tahab inspektori pidada puhttehniliseks ametnikuks, kes teatuid sotsiaalameetniku kohuseid wõib täita ainult kõrwaltoõna, tahab teine wool inspektori näha rohkem sotsiaalameetnikuna, kuna tehniline järelewalwe tema kompetentfi kuulaks enam wähem kõrwalharuna.

Inspektiooni sihtjoonte ülesseadmiseks oli kutsutud kokku Genfi 1923. aasta sügisel ka töökongress, kes teiw oma istangu ajal ainult jeda küsimust käsitas. Loodi ka teatud kokkulepe, mis rekomendatsioonina wastu wõeti ja misjuga kõikidele riikidele soowitatakse inspektiooni loomisel aluseks wõtta. Seda rekomendatsiooni waadeldes näeme, et kongress on inspektori kõige tähtsamaks ülesandeks üles seadnud tehnilise järelewalwe, mille otstarbeks oleks tööliste elu ja terwise hoidmine. See on ka arusaadaw, sest peaaegu kõikides riikides, kus töökaitseinspektion olemas, on tal sarnane alus. Wõhapanewaid muudatusi kongressi muudugi teha ei julgenud, sest siis

oleks wähe lootusi olnud rekomendatsiooni täitmiseks ühikute riikide poolt.

Meie walitus otustas märtsikuul 1924. aastal seda rekomendatsiooni otstarbekohaselt fiita ja teda aluseks wõtta meie tööinspektiooni organiseerimisel.

Otsukohe selle rekomendatsiooni põhjal inspektiooni seadust looma hakata, oleks minu arwates, siiski warane, sest see tooks meie töökaitse järewalwesse liig suure muudatuse ja mõib olla tekitaks palju rahulolematust. Meie peame enne sisseseadma tööstuskohitud ehk lihtsustama kohtupidamiskorda tööpalga nõudmise asjus harilikluses kohutuses. Rekomendatsioon peab mittefoowitawaks, et töökaitse järewalwe ametnikud tööliste ja ettevõtjate wahel ettetulewaid konflikte lahendaks. Lubab seda ainult äärmisel juhtumisel. Kindel on, et meie ei wõi jarnaseid konflikte, mis puhttööstusliku iseloomu kannawad, enam töökaitse komisjari kätte jätta. Nendes asjades tuleks uue korra makspanemisel pöörata kohtu poole. Lubatav oleks ehk ainult niisuguste konfliktide lahendamise teha töökaitse komisjari ülesandeks, mis tekkinud on hirmuist, näiteks, töölistes nõuawad palga juurde ja paluwad siin töökaitse komisjari wahemeheks olla. Käesolewal juhtumisel kohtu poole võimalik pöörata ei ole, sest palga juurdenõudmises puudub seaduslik alus. Teine asi on aga konfliktidega, mis tekkinud õigusest, näiteks, ettevõtja jätab tööliste teenitud palga maksmata. Siin on töölistel seaduslik olus teenitud palga nõuda ja kohus mõistab palga wälja. Praegu lahendawad töökaitse komisjarid mõlemat liiki konflikte. Kuigi töökaitse komisjaril mingit wõimust ei ole ettevõtjat sundida palga wälja maksa ja tema ainult rahulikult mõib kasutada asju lahendada, pööravad töölistes õige sagedasti tema poole wahetatult paludes. Teha selle juba peaaegu alati sellepärast, et kohtuteel nõudmise kord töölistele liig keeruline on.

Kui meie nüüd töökaitse komisjarilt selle funktsiooni ära wõtame ilma, et kohtupidamist korda lihtsustaks, siis on rahulolematused mõõdapääsemata. Töökohtute sisseseadmist meil aga muudugi niipea ei ole.

Töökaitse järewalwe ametnikkude sihte ja ülesandeid määrawat seadust, ei tuleks otsukohe ka sellepärast veel wälja tõstada, et meil wähe kohaseid eeskujusid olemas, kuna aga teada, et praegu wäljatöötamisel on mitmed modernid tööinspektiooni seadused, näit. Tšehho-Slowakkias, Poolas ja mõnes teises riigis. Nende kogemusi oleks meil hea kasutada, pealegi on loota, et uuemates seadustes jtsiaal-

sed inspektori ülesanded ifka rohkem ja rohkem esile kerkwad ja selle tõttu ka rekomendatsiooni, mis Genfis wastu wõetud, enam laiemalt tõlgitjema hakatakse. Praegu tõlgitjatakse seda aga suurte riikide mõjul wäga kitsalt.

Et aga meil töökaitse järewalwe ametnikud rohkem jtsiaalametnikud olema peawad, kui nad seda on Saksamaal, Inglismaal, Belgias wõi mujal Lääne-Euroopa riigis praegu, see on selge. Seda nõuet on siuwendanud praegune seisufoord, kui ka asjaolu, et meie wäifene riik ei suuda igasuguste alade tarwis eriametnikke pidada. On ju mõnes Lääne-Euroopa riigis mõningate ülesannete tarwis, mis meil töökaitse komisjarid täidawad, oma eriametnikud. Praegu oleks meil tarwis ainult mõned ühikud puudused kõrwaldada ja mõnede praegu täidetawate ülesannete täitmise kord selgemalt ära näidata. Meil peaks aga selge olema tendents, misuguses suunas meie töökaitse järewalwe ametfond arenema peab ja igas ettevõtetavas muudatuses ehk praeguse ülesande täpsema selgitamise juures tuleks seda tendentsi silmas pidada.

Et liialt suurelt rahwuswahelises rekomendatsioonis ülesseatud põhimõtteid meil muuta wõimalik ei ole, on arusaadaw, mispärast huwitusteta ei oleks waadelda lähemalt rekomendatsiooni peapunkte ja tutwumeda nende nõudmistega.

Tööinspektiooni pealiiesanne on rekomendatsiooni järele: „...töötingimisi ning eriala teostatawate tööliste kaitse kohta käiwate seaduste ja määruste käitamisje kindlustamine.“

Nagu eelpool juba tähendasin wõiwad peale eelpool nimetatud ülesande inspektori peale pandud jaada ka mõned teised ülesanded, kuid selle kohta on makswad mitmed kitsendused. Kitsendused on jarnastes üldistes lausetes toodud, et neid wõimalik on wäga kitsalt ja laialt seletada. Ja nagu juba nimetasin tõlgitjatakse praegu Lääne-Euroopas töökaitsega tegemist tegevates ringkondades kõrwalülesandeid wäga kitsalt. Sgäs inspektori peale pandawas kõrwalülesandes nähtakse tema autoriteedi kõigutamist. On ju rekomendatsioonis peafitsenduseks järgmine: „...need (tähendab — kõrwalülesanded) ei tohiks inspektorite autoriteeti ega mitteerafondlikult õonestada, mis neil tööliste ja tööandjate ees wajaolitud.“ Teisjeks kitsenduseks on, et kõrwalülesanded ei tohi pealiiesannetele kahju siuuitada ja peawad oma iseloomu poolest olema ühenduses tööliste haiguse ja julgeoleku kaitsega.

Inspektiooni organisatsiooni on ülesseatud nõudmine, et inspektorid oleksid wõimalikult lähedas kontaktis nende järewalwe alla

kuuluwate ettevõtete, sanuti ka tööandjate ja töölistega ja et mõimalikult suurem osa nende ajast oleks pühendatud ettevõtete käimiseks. Inspektorid peavad olema „fõrgete omadustega ning kawaagese kogemusega“ wana inspektori järewalwe all. Inspektioon peab seatud olema rahwuslike keshwalituse otsekohese ning ainuuse kontrolli alla; inspektioon ei tohi seatud olla kohaliste mõimude kontrolli alla ega neist mingil kombel äraripuda oma funktsioonide täitmis esuhtes.

Raifi peab inspektiooni teenistusesse wõtama iihesugusel alusel meestega.

Inspektoritelt nõutakse, et nad oleks kõrgema tehnilise haridusega ja hea iildharidusega ja et nemad oskuse ja waimliste omaduste tõttu mõiksid kõikide usaldust wõita.

Inspektioonil peab olema kindel alus ja tema ei pea olema ärarippuw riigiwalituse muudatuselt. Inspektoritele peab antud olema niisugune seisukoht ja taju, mis kindlustaks neile wabaduse igasugusest kõrwalmõjust.

Inspektorite ametisse määramise eel peab käima katse-ajajärk nende omaduste kindlasegemiiseks ja ettevalmistamiseks nende kohustustele.

Inspektoritelt peab nõudma, et nad wähe- malt iiks kord aastas kõik nende järewalwe all olewad ettevõtted läbi käiks iildises järewalwe korras, mitte arwestades erikäike, mis- sugused wõiwad tarwilikud olla erikaehtuste wõi teiste asjaolude põhjal. Tööliste ja ette-

wõtjate ehk nende wastawate organisatsioonide koostöötamise täielikuks kindlustamiseks ja tööliste terwise ning julgeoleku tingimiste parandamiseks on soowitaw, et inspektorid aeg- ajalt korraldaksid nõupidamisi tööandjate ja tööliste organisatsioonidega, arutades kõige paremaid abinõusid, mida tuleks tarwitusele wõtta selle eesmärgi saavutamiseks.

Tööliste julgeoleku kaitset peab pidama kõige tähtsamaks inspektori illesandeks, mispärast kõik õnnatud juhtumised temale teatavaks peawad tehtud saama. Tema peab uurima ja tundma õppima abinõusid, mis ära hoiaks nende kordumise; tema peab ettevõtete juhatajatele nõu andma paremate julgeoleku ning terwisekaitse abinõude iile; tema peab toetama ettevõtete juhatajate ja tööliste koostöötamist selleks, et wälja kutsuda ettewaatuse tundmisi ja kaitseabinõusid täiendada; tema peab kaastegeu olema terwishoiu ja julgeoleku abinõude parandamisel ja täiendamisel töökodade sise- miseste sisseseadete tehniliste metoodide alalise õppimise ehk terwishoiu ning julgeoleku probleemide uurimise ehk igasuguste abinõude kaudu.

Uma illesannete täitmiseks peab temal õigus olema igal ajal päewal ja öösel käia ja järele waadata kohti, kus eeldada wõib, et seal töötatakse.

Seaduste ja määruste rikkumise puhul peab inspektoril õigus olema otsekohese pöörata kompetentsete kohtumõimude poole. J. S.

Tööpuuduse põhjustest Eesti suurttööstuses.

A. Kõitner.

Tööliste arw Eesti suurttööstuse ettevõtte- tes oli riigi statistika keskbiuroo andmetel was- tawa kuu lõpuks:

		mehed	naised	kokku
Juuni	1923	18.320	11.503	29.821
detf.	1923	15.189	9.599	24.788
juuni	1924	17.275	10.759	28.034
detf.	1924	13.119	8.898	22.017
jaan.	1925	13.337	9.366	22.703
mai	1925	16.605	11.399	28.004

Andmed on toodud kõige suurema ja kõige wäiksema tööliste hulga kohta teatud aastal. Mis sellest ilma paistab, on wõrdlemisi suur kõikumine tööliste arwus aastaegade järele, sest kui wõtta kõige suurem tööliste arw = 100, siis oli kõige wäiksem:

1923. a.	83
1924. a.	79
1925. a.	81.

Mii ulatab kõikumine kuni $\frac{1}{5}$ -ni tööliste iildarwust. See kõikumine ei ole mitte niipalju kestawa kriisi tagajärg, kui tuleb panna tõe sepsoonilikkuse arwele, sest näiteks oli suur- tööstusena töötawates murdudes ja kaewan- dustes nowembris 1924. a. 1660 inimest ame- tis, mais 1925. a. aga 4566. Niisama on wõrdlemisi suured kõikumised puuttööstuse alal. Kui need kats tööstuse ala kõrwaldada, siis jääwad kõikumised tööliste arwus iilejäänud tööstuse aladel palju wähemaks. Mii on meil iiheks suuremaks tööpuuduse põhjuseks suur- tööstuses just asjalugu, et osa meie tähtsaid suurttööstuse ettevõtteid (põlewikivi kaewandu- sed, jaeweskid jne.) töötawad hooiti. Miuult nende hooaegade tagajärjel jääwad ajutiselt kuni $\frac{1}{5}$ meie suurttööstuses olemateft töölistest ilma tööta.

Selle nähtuse wastu on wõrdlemisi raske abinõusid otsida, seda enam, et tõe hooaeg

tööstuses just ühte langeb põllutöö hooajaga. Kõige rohkem tööliji tarvitab meie tööstus suwefuudel. Mii ei ole meil mitte võimalust niisugust korraldust läbiwita, nagu seda tehti terwes hulgas Wene suurtööstuse ettemötetes. Suwel läks suur osa tööliji maale põllutööle ja wabrikud töötasid poole jõuga, kuna selle wastu talwel, kui maal põllutöö lõppesid, wabrikutes töö hooaeg algas.

Paraneda võib seisuford ainult siis, kui meie põlewkiwitööstus jalad alla saab, põlewkiwi tarvitus kaswab ja selle tagajärjel abinõusid hakatakse otsima, kuidas ka talwel toodangut suwisel kõrgusel hoida. Järele jääks niisugusel korral veel turbatööstus, mis küll wist lähema põlwe jookkul veel hooaja tööstuseks jääb.

Järgmiseks tööpüüduse põhjuseks on muidugi see kriis, mida kogu meie tööstus wiimase 1½ aasta jookkul läbi elas ja mille all weel praegugi üksikud tööstusharud kannatawad. Mii seisid läinud aastal mitmel puhul pikemat aega meie puuwillawabrikud ja jätsid selleks ajaks tööliised uulitsale. Ametlikult põhjuseks oli siin m. „krediidi puudus“, mis ettemõtja seisukohalt küll võis õige olla, sest loomulik on, et kui tal krediit wabalt tarwitada oleks olnud, siis ta kaupa oleks wõinud lasta ladusse walmistada, et seda hiljem müüa. Kuid tegelikult olid need põhjused ja on ka praegu palju sügawamad. Mii oli nimeft töötanud mõnda aastat, et Wene ajast pärandatud suurtööstust jalule aidata ja selleks ettemõtetele, millest sõja ja revolutsiooni tagajärjel järele olid jäänud ainult hooned ja masinad ilma ühegi operatsiooni kapitaalita, niipalju krediiti annud, kui ta iganes võis. Rahjuts ei ulatanud nendest summadest ettemõtete operatsioonikapitaali täienduseks tarwilise normini. Enne tuli riigi krediidi allikatele lõpp, sest teatavasti olid nendeks allikateks: esiteks 15 miljoni kuldrubla — sõja kahjutasu Wenemaalt ja teiseks riigi eelarwe ülejäägid, millest aga kaugelki ettemõtetele operatsiooni kapitaaliks ei jatkunud. Sellepärast oli Cesti pank, kelle kaudu tööstusele kredite anti, sunnitud krediitide piiramisele ajuma, et mitte kogu riigi rahaasjandust sassis lasta minna ja marga kurssi langeda, mille tagajärjed kõige suurema raskusega just tööliiskonna peale oleks langenud.

Sellest kujunes välja läinud aasta tööstuse kriis, mida töösturid hindasid kui tekitnut krediidi puuduse tagajärjel, kuna teda aga seletada tuleb üldise kapitaali puudusega Cestis. Sellest kriisist on pääsenud ainult üksikud ettemõtted, kellel korda on läinud wäliskapitaali suuremal hulgal juuretõmmata, nagu

näiteks Põhja puupapi ja paberiwabrik ja M. Lutheri wineeriwabrik. Teised ettemõtted olid sunnitud oma tegewust wähemalt ajuti sefs kitsendama.

Kuid sellega ei ole weel kaugelki kõik ära öeldud. Cesti suurtööstuse seisuford on muu seas iseäranis sellepärast väga raske, et ta asutatud oli ja töötas Wene ajal peaaesjalikult suure Wene turu jaoks, mis pealegi kõrgete tollidega wäliswõistluse wastu kaitstud oli.

Müüd, kus meil siseturuks on ainult wäikene Cesti, kuhu nad oma toodanguft ainult wäikese osa wõiwad mahutada, on üheks raskesti talituseks tööstuse edaspidijel edemisel turu puudus. Mii näiteks oli Cesti paberitööstuse toodang 1924. a. ümarguselt 940 miljoni marka, misjuuresse arwust sisetama peale langeb ainult 240 miljoni, ehk ¼ kogu toodanguft.

Samasugune oli ka tekstiiltööstuse seisuford, mille tootewõimeft praegu ainult wäikeft osa kasutatakse, ja mis aga sellegi toodangu jaoks suuremalt jaolt wälisurgustid peab otsima. Nende ettemõtete senine wälisurg, nimelt Wenemaa, on osalt majanduslistel, osalt poliitilistel põhjustel peaeagu täiesti kokku kuivanud. Teiste wälisurgude leidmine on aga väga raske, sest et ilmaturul praegu väga libe wõistlus käimas on turgude pärast, ning meie wabrikud seal väga raskete tingimistega on seotud, sest et neil tarwiline kapitaal puudub pikaajaliste krediitide andmiseks ja peale selle nende siseseaded tihti peale wananenud on, nii et töötamine kalliks läheb.

Iseäranis raske on Cesti metallitööstuse seisuford, mis osalt ka Wene ajal raskes seisuforras oli, nagu magunitehas „Dwigatel“, osalt aga väga raskesse seisuforda on sattunud, sellepärast, et ta Wene ajal ülesandeid täitis, mis nüüd üldse ära on langenud (laewatehased sõjalaewastiku ehitamiseks).

Samuti on täiesti turu kaotanud Mayer'i keemiatehas, mis Wene ajal kogu Wene tekstiiltööstust aniliin-wärwidega warustas. Miihästi metallitööstus, kui keemiatööstus otsib nüüd omale uusi alasid, kuid selleks on tarwis suuri kapitaale ja ühtlasi ka turgu kindlustada uutele toodustele, mis muidugi kerge ülesanne ei ole. Neisje tööstustesse võib elu sisepehuda ainult Wene turu awamine, mis wiimasel ajal teatavasti on kujunenud puht poliitiliseks küsimuseks. Nõukogude Wene ringfondadest on lubatud suuri tellimisi anda peaeagu kõikidele meie suurtööstuse ettemõtetele, kui meie oma poliitikat nõukogude Wene wastu muudaks. Rahjuts ei ole teada, milles see poliitika muutus peab seisma ja sellepärast on wä-

ga raske tõlke, kas need tellimised lähemal ajal Gestiisse jõuavad.

Õpikide meie suurtootmise raskuste peale vaatamata ei või ikkagi sarnasele seisukohale asuda, nagu seda mitmel puhul on väljendatud, et meie tulevik ainult põllumajanduses seisab. Muidugi on põllumajandus meil ehmese tähtsusega, kuid ei tohi unustada, et põllumajanduse saaduste väljaveedu meie üldväljaveos võrdlemise viimaste aastate jooksul kahanenud on. Nuna ta 1922. a. oli 45 % kogu väljaveost, oli ta 1924. a. ainult 43 %. Nii on isegi praegusel raskel kriisi ajal põllumajanduse väärtus meie väljaveos suurenenud ja sellega tähtsalt kaasa aidanud meie väliskaubanduse bilansi parandamiseks. Skandinaavia riikid peab riik oma majanduslikult poliitikat kahtlemata nii seadma, et see mitte välja ei läheks meie tootmise ettevõtete hävitamise peale. Warem ehk hiljem awaneb meie tootmisele kahlemata Wene turg, ja siis oleks see suur kaotus, kui meie wahelpeal oma tootmise asutused oleme häwineda lastud, ja — mis samuti tähtis on — kaotanud oma õppinud tööliiklasi, kes tööpuudusel maale ja võib olla ka väljamaale laiali walguts. Meie tootmisettevõtete alahoidmiseks ja ümberkorraldamiseks tuleb riigil teatud ohwreid kanda ja ei peaks selle eest mitte tagasi pörgatama.

Peale selle on väga tähtis juba ikki asjalugu, kui riik tootmis-sõbraliku poliitikat ajab, sest et siis rohkem lootust on väliskapitaali Gesti tootmisesse tõmbamise peale.

Ei või muidugi ütlema jätta, et see osa Gesti suurtootmisest, kes suutnud on oma toodangu tõiata ja väljaveudu arendada, on seda teinud toetudes mitte ikki riiklike krediidide ja osalt ka riiklike majanduspoliitika peale, nagu näiteks paberi- ja wineeritööstused, kelle tootmismaterjaali väljaveudu kõrgete tollidega peaaegu võimatuks on tehtud ja kes sellepärast tootmismaterjaali hoopis odavalt kodumaalt saavad, — waid suurt osa mängivad ka äärmiselt odavalt tööstustega, mille waral saaduste omahinda madalal hoitakse. Tarwis on waid meeletuletada, et meestööliste keskmine päewateenistus oli meie kiutööstuses 1924. a. 147 mk. ja naistööstustel isegi 124 mk., et enesele ette kujutada, mille waral Gesti tekstiilitööstuse saadused välismaadel wõistelda wõiwad!

Nii kannab igatahes tööliste klass ka omalt poolt võrdlemisi suurt ohwrit meie suurtootmise alahoidmiseks tema raskematel aegadel.

Sellel ajal püüawad ettevõtjad ka sel teel kulu tööliste peale vähendada, et nähtawasti ikka enam ja enam naistööstuste peale üle lähewad. Nii oli näiteks naistööstuste % ühikutel tööstusaladel:

	mai lõpul 1925.	juuli lõpul 1923.
murrud ja kaevandused	33,5	23,9
keemiatööstus	65,8	62,2
tekstiilitööstus	69,4	59,8
puutööstus	33,8	30,8
nahatööstus	20,2	17,5
paberitööstus	22,7	21,6
toiduainetetööstus	55,7	53,7.

Kahanenud on naistööstuste % ainult jookkide ja maitseainete valmistamises, kus ta aga äärmiselt kõrge on 70,8 pealt 68,5 peale ja kehakatte tööstuses 61,5 pealt 56,5 % peale, samuti ka trükitööstuses 31,6 pealt 28,8 peale. Kirjeldatud asjaolu muutub ühtlast üheks tööpuuduse põhjuseks meestööliste juures.

Wiimaks ei või nimetamata jätta veel ühte põhjust, mis wiimasel ajal tööpuuduse suurendamisele on kaasa aidanud — see on asjalugu, et meil pärast sõda, kui ettevõtted veel korralikult ei töötanud ja kui nende teatud mõttes ka siseturu poolt suuremaid nõudmisi panti, suure õhinaga uusi ettevõtteid hakati asutama ja olemas olemasid laiendada, ilma et siseturu mahutamusega oleks arvestatud. Osalt tehti seda muidugi ka petlikkude lootuste põhjal välisurgude arvel. Nii asutati meil terve rida shoofolaaditööstusi naha- ja sahvabotriidid, seebitööstusi jne. kõik trükitööstused laiendati endid suurel määral, ning nüüd seisawad nad kõik üheks küüna ees, sest siseturu on wäikese mahutusega ja välisurgudel ei suuda meie kaupadele mahutust leida. Selle tagajärjel on näiteks nahatööstuses tööliste arv lananud juuli lõpust 1923. a. kuni mai lõpuni 1925. a. 475 pealt 306 peale, jookkide ja maitseainete tööstuses 1043 pealt 956 peale, trükitööstuses 979 pealt 808 peale.

Sgatahes ei või siiski sellest järeldada, et meie tootmise seisukord lootusetu oleks. Meil on terve hulk edenemismõimulisi alasid, nagu paberitööstus, kemenditööstus, puutööstus, osalt ka tekstiilitööstus ning metallitööstus jne. Peale selle tuleb arvestada ka asjaluga, et ühes meie põllumajanduse edenemisega siseturu mahutus suureneb ja et teatud tootmise alad ka siseturul oma toodangust rohkem mahutada suudawad.

Töölisliikumine Gestis ja väljamaal.

üleriikliku maadõrahwa ühikuse põhikiri registreeritud. Põhikiri terwelt ära trükitud „Ühendus“ nr. 31, 1. aug. j. a.

Marwa töolistete ühingu põhikiri registreeritud ja ühing tegewust alustanud. 9. aug. oli koosolek, kus põhikiri läbiarutati, juhatus waliti ja liikmemaks kindlaks määratud.

Tallinna ühise haigekassa wäljatõstmise nõudmisega praegusest rünnidest, Gogofi puisteel 4, esines linnawalitsus kohtus. Et wiimane nõudmist ei rahuldanud, otjustati edasi kaebada.

Tartu aiatöolistete ametiühitus korraldas koosoleku, kus teadusliste kõnedega esinesid linna kooliwalitsuse juhataja loodusteadlane M. Ruben „Wõitlusest olemise eest taimeriigis“ ja prof. S. Weisler „Uuematest wäetuskatsetest“.

Tallinna töolistete ühikelt wabrikantide ühikusele esitatud palgakõrgenduse nõudmine, mis töö-hoolekaubandeministeeriumi segakomisjoni koosolekul arutusel oli, on töösturite poolt lõpulikul eitawalt otjustatud ja läbiraafimistest tulewikus äraõeldud. Töolistete katse, rahulikul teel palgatiüsimust lahendada, ei ole tagajärge annud. Nüüd jääb järele ettewõtjaid sundida järelandmisele. Kui pea töölised seda teha juudawad, näitab tulewik, sest kahjuks on praegu töolistete read segi paisatud, nende wõitlusorganisatsioonid rüüstatud. Wana ridade uuesti korraldamine teadmata kui palju aega nõuab.

Wene-Balti tehase töolistel palk saamata, mille pärast 6. aug. töö seisma jätsid ja walitsuse poolt palga kättesaamise asjus toetust palusid.

Marwa Kreenholmi töölised esinesid palgakõrgendamise nõudmisega.

D.-ii. „Tubak“ wabriku töölised walinud wanemaks Kanteri ja abiks Janseni.

M.-f. N. Wayeri keemiawabriku töölised ja teenijad, kellel palgad mitme kuu eest saamata, esinesid palganõudmisega kohtus. Peale palga wälja otjustamist on nõudjad kohtupristami juures, ja kui wabriku walitus nõudmist ei rahulda, tuleb jälle üks wabrik otksjonile, nii kui hiljuti Beetri tehasega lugu oli.

Rahwuswaheline ametiühenduslik liit kaitsetollide wastu.

Omalt wiimasel koosolekul wõttis rahwuswahelise ametiühendusliku liidu juhatus wastu resolutsiooni, milles rõhutatakse, et mitte ainult uued riigid, waid ka wanad wabakaubanduse maad on ajunud kaitsetolle kõrgendamata.

R. A. S. lutjub 10ti töölisi wõitlema selle nah-tuje wastu, sest see ei paasta mitte tööstust, waid suurendab tööpuudust ja tõstab elufallidust. Staitjetollide ajemel tuleb piüda rahwuswahelise majandusliidu poole ja igasuguste tollide kaotamisele. J. S. B.

Rahetjatunnilise tööpäewa ümber.

Washingtoni kokkuleppe 8-tunnilise tööpäewa kohta on seni kinnitanud 7 riiki, nimelt: Kreeka, Rumeenia, India, Tšheho-Slowakia, Bulgaaria, Austria ja Itaalia, kats wiimast tingumisi — kokkulepe hakkab maksma siis, kui selle on kinnitanud mõni juur tööstusriik. Hiljuti wõlitas Wrantsuse parlament walitust seda kokkulepet kinnitama, kui Saksamaa jedajama teeb. Sellega pannakse wastutus Saksamaa peale selle eest, kas ligemal ajal peab maksma hakkama Washingtoni kokkuleppe terwes reas riikides wõi mitte. Saksamaa töölistel järgneb siit suur ülesanne — läbi juruda selle kokkuleppe kinnitamine. J. S. B.

Saari piirkonna jöetöolistete streik,

millest umbes 74.000 töölist oja wõttis, lõppez 3. augustil kokkuleppega. Töölised pidid küll loobuma 5 % palgakõrgenduse nõudmisest, kuid said kätte mitmesuguseid muid parimusit oma seijuforra kindlustamisteks. Osaline palgakõrgendus saamutati töolistete palgajärgudes ümberpaigutamisega ja awansjide näol. J. S. B.

Belgia metallitöolistete juurstreigist,

mis juba juuli algusest saadik kestab, wõtub oja üle 100.000 töölise, et ära hoida palga alandamiskatseid ettewõtjate poolt. Tarbekorral on töolistel lootat rahwuswaheliste töölisorganisatsioonide toetust.

Ehitustöolistete streik ja töösulg Berliinis.

Ehitusettewõtjad on seletanud, et kui 15. sept. streikiwad ehitustöölised tööle ei asu, wõi kokkulepet ei saada, siis nad tähendatud päewast panemad maksma üldise töösulu. See puundutab ligi poolmiljoni töölist.

Hispaania ametiühendusliku liidu juhatus

otjustas nõuda tööta töolistete kinnitamist, 8-tunnilise tööpäewa kindlustamist, töolistete esitajate osawõtmist tööstuse juhtimisest ja riigi ettewõttel tööstuse ja põllumajanduse seijuforra parandamist. Need küsimused ja ametiühikuse ümberkorraldamine tööstusharude järgi tulewad arutusele ligemal ajal kokkututawal kongressil. J. S. B.

Maalbritte liidu neljas rahvusvaheline kongress

peeti juuli keskelt Dresdenis. Pilemalt arutati maalbritöö arenemist viimajal ajal ja sellekohase eriajajirja vajadust. Maalbritöö termishoiu küsimust arutades rõhutati, et tuleb erilist rõhku panna vastavate konventsiioonide kinnitamisele riikide poolt, eeskätt tina- walge tarvitamise kohta käiva kokkuleppe kinnitamisele.

Ehitustöölise liiduga ühinemise küsimus otjastati eitawalt, leiti otstarbekohasemaks praegusel silmapilgul iseiseiswalt tegutseda. Sekretääriks waliti Streine (Hamburg) tagasi. J. S. B.

Töölisportlaste rahvusvahelised pidustused Frankfurdis,

mis hiljuti lõppesid, läksid hästi korda. Osawõtjaid oli rohkesti, tagajärjed rahuldawad. Eriti silma paistis Soome, Saksa, Belgia, Prantsuse ja Tšecho-Slowakkia töölisportlased.

Puutöölise liidu rahvusvaheline kongress

peeti 20. — 22. juulil Brüsselis. Liidul on üle 620.000 liikme; temasje kuulub 37 organisatsiooni 18 eri maalt. Pilemaid arutati tekitas Wenemaa puutöölise wastuwõtmise küsimus, mille puhul otjastati jätkata puudeid kõikide puutöölise organisatsioonide koondamiseks rahvusvahelise sekretariaadi ümber, kui need tunnustawad seniseid liidus walitsemiseid põhimõtteid, otjust ja põhikirja.

Puu- ja ehitustöölise liitude ühtesulatamise küsimuse otjastamine liitati edasi, soowitades seda küsimust edasiarendada mõlema sekretariaadi wahel ja anda see ühtlasi otjustamiseks kohtadel.

Juhatusje waliti: W. Hauwaert (Belgia), Fritz Tarnow (Saksa) F. Wolstencroft (Briti), Martin Petersen (Hollandi) ja sekretääriks Wondenberg (Hollandi). J. S. B.

Rootsi maatöölise streik

lõppes neil päewil kokkuleppega, mis maksab tulewa-aastajle oktoobrikuuni.

Tööliskümnine neegrite hulgas

wõtub Ameerikas ikka enam ja enam maad. Neis osades, kus palju on tööliji-neegreid, hakkab kaduma ükskõigus walgete ja mustade tööliste wahel. Neegrid astuwad walgetega ühiste ametiühenduste liigeteks, mis kujukts mõlematele, eeskätt aga juht neegritele aitab kindlustada paremaid töö- ja palgatingimusi. J. S. B.

Kaewandustöölise streik Ameerikas tulemas.

Pitsburgis on 700.000 kaewandustöölise esitajad otjastanud 1. sept. alustada streiki, kui eitewõtjad ei tee waheajal ettepanekut, mis wõiks olla läbirääkimiste aluseks.

Töölise-rändurite rahvusvaheline liit

pühitjes juulikuul oma 30-aastast kestust kinnenda peakoosolekuga Wiinis. Liidul on 1500 kohaliku organisatsiooni umbes weerandmiljoni liiknega. J. S. B.

Belgia ametiühendusliku liidu 24. kongress

peeti juuli lõpul Brüsselis. Liidul oli läinud aasta lõpul 578.000 liiget. Awamiskoosolekul wõeti wastu termitusresolutsioonid streikiwatele metallitöölisele, oma wabaduse eest wõitlewatele Hiina töölisele ja resolutsioon sõja ning militarismi wastu ühenduses Marokko sündmustega. Edasi otjastati jatkata wõitlust 7-päewase juwipuhkuse üldiselt läbiwiimise eest. J. S. B.

Ameerika ametiühenduslik liit toetab Hiina töölisi.

Ameerika ametiühenduste juht William Green saatis ametiüh. liidu nimel president Coolidge'ile märgukirja, milles soowitatakse, et president oma mõju maksma paneks wõõraste maade eesõiguste kaotamiseks Hiinas. J. S. B.

Inglise tekstiiltöölise suurstreigist

wõtub osa umbes 150.000 töölist, peaaegu kogu Inglise maad. Sarnast üldist ja üksmeelset wäljaastumist pole olnud Inglise wiljatööstuses wiimase 100 aasta jooksul. Streigi põhjuseks on eitewõtjate kawatusus palkasid 5 % wõrra alandada. On arwata, et nüüd, kus kaewandustöölised sundisid eitewõtjaid järele andma, ka tekstiiltöösturid, kes seni on leeldunud kokkuleppest, järelandikumaks muutuwad. J. S. B.

Töölise juwipuhkuse küsimus Prantsusmaal.

Prantsuse tööminister Durafour kawatseb ligemal ajal läbi wiia ettepaneku, mis kindlustaks kõigile töölisele palgalise juwipuhkuse tulewast juwest algades. J. S. B.

Briti tööliskommerentssist,

mis Londonis neil päewil awati, wõtawad osa peale Inglismaa esitajad Austraaliast, Kanadast, Indiast, Afrikast, Palestiinast ja teistest Inglise afumaadest. Arutatakse läbi afumaade töölisküsimus, Genfi rahuprotokoll, rahvuswaheline töötaitse ja sotsiaalseadusandluse jne. küsimused.